

ילקוט שמעוני

מדרש על תורה נביאים וכתובים

המנוקד והמבואר

הלא הוא הספר הגדול והיקר שלקט וחבר הרב רבינו שמעון זצ"ל
ראש הדרשנים מק"ק פראנקפורט דמיין

לא הניח דבר גדול ודבר קטן, ספרא, ספרי, מכילתא פסיקתא, מדרש רבה,
מדרש תנחומא, מדרש אנכיר, מדרש שוחר טוב, פרקי דרבי אליעזר, תנא
דבי אליהו, סדר עולם, ושאר מדרשים, משנה וגמרא, אגדות בבלי וירושלמי,
אשר לא שם אותם בילקוטו

חלק ראשון

בראשית – וירא

יצא לאור לראשונה בשנת רפ"א, ועתה יוצא לאור בסדר חדש באותיות מאירות
עינים, מנוקד ומפוסק, עם מראי מקומות ותיקונים רבים, עם ביאור משולב למען
ירוץ הקורא בו

בתוספת

פירוש זית רענן, מקורות וציונים, מוסף הילקוט, ילקוט מפרשים

יוצא לאור ע"י

הרב רפאל חיים כהרר"ג רבי משה ברוך זצ"ל לויין

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת תשנ"ט לפ"ק

הקדמה

בשבח והודיה להקב"ה מגישים אנו לעולם את ספר ילקוט שמעוני שלקט וחיבר רבי שמעון זצ"ל ראש הדרשנים מק"ק פראנקפורט דמיין.

ספר הילקוט שימש מזה דורות רבים כספר יסוד ללומדי התורה עד שבתקופות הזמן נדפס בכעשר מהדורות משנת רפ"א ועד לשנת תרל"ח. בשנה זו נדפס הילקוט בוורשא עם תוספת ליקוט מפירוש זית רענן שחיבר רבנו בעל המגן אברהם שכתב חיבור מלא על כל הילקוט, ועל פי מהדורה זו נדפסו כמעט כל מהדורות הילקוט עד זמנינו.

רבנו המחבר ז"ל אסף מאמרים ממדרשי חז"ל המובאים בתלמוד בבלי וירושלמי, ספרא וספרי, ספרי זוטא ומכילתא, מדרש רבה ומדרש תהלים, אבות דרבי נתן ומסכתות קטנות, פסיקתא ותנחומא, ועוד מדרשים שנעלמו מאתנו ונלקטו בידי הרב ז"ל כגון מדרש ילמדנו ומדרש אספה, מדרש אבכיר וספרי זוטא, ושאר מדרשים על התורה נביאים כתובים וחמש מגילות. ביצירה זו זכה כלל ישראל לפירוש נפלא על כל התנ"ך שבו מלוקטים דרשות חז"ל לפי סדר הפסוקים ומזה מבוארים ומוהירים הדברים כשעת נתינתם מסיני.

מבוכה רבה קיימת אודות תקופת המחבר ותולדותיו חזמן עשיית החיבור, אך יש לציין את דברי רבינו החיד"א זצ"ל בספרו שם הגדולים במערכת גדולים אות שי"ן ז"ל, הרב שמעון אשכנזי מפראנקפורט שחיבר ילקוט שמעוני על התנ"ך כתב בצמח דוד משם ר"ע מאדומים שהעתיק מילקוט שהיה כתוב בשנת ע' לאלף השישי. וכבר האריך בענין זמן המחבר ותולדותיו הרב בצלאל לנדא ז"ל.

במהדורה זו נתווספו חדושים רבים לתועלת הלומדים המפורטים להלן.

א. חלוקת המאמרים לאותיות

רבנו זצ"ל חילק את חיבורו לפרקים וכינה אותם "רמזים". ניכר לעין כל הקושי שבחלוקה זו, מאחר ותחת כל רמז ורמז נתכנסו מאמרים רבים, והדבר מקשה מאד על המעיין לציין ולמצוא מאמר מסוים וללמדו. ואשר על כן נתווסף במהדורה זו חלוקה נוספת לכל אורך הילקוט שבו כל מאמר ומאמר מופיע בפני עצמו, וגם ציינו כל מאמר באות נפרדת לצורך מציאתו.

סקודות וציונים

ח"י בריר ישיב, כבודי כ"ו. לחלן פרשת נח וכו' סב. ליקט מלכס רמז רמז, לחלן את רמז. וזאת בני כאן עמוד 8. מוסף הליקוט כ"ח. ח"י בריר ישיב, כבודי יצ"ג. מס"ד פ"ז כ"ב.

מוסף ילקוט

פסוק י"א. הכן העץ וגו'. ליקט לחלן רמז כ"ו. פסוק י"ב. האשה אשר נתתה עמדי. וזאת כאן את ח"י. ליקט נח את רמז. ליקט חקת רמז חסדו. וזאת לעיל כמסוף מהליקוט ב"ח. ליקט ארז סוף רמז חקת. קולת רמז חקת.

בתוכה והוא מבקש לישא אשה אחרת ולתן אותה לה. הושיטה דה לתוכה והתחילו נחשים מנשכין אותה. פיון שבא בעלה שמע קולה מצותה, אמר לה, שמא באותה חכית נגעת בו, ובאברני א"ח אמר לה לא כך אמרתי לך מתחילה כל מה שיש לי בבית מסור בידך חרץ מחכית זו שלא הגע בה כל עיקר, מיד כעס עליה והוציאה, כך אדם הראשון וכו' כיון שאכל נסוד. וזאת לעיל את שעו. ובריר ישיב נוסף, כך אמר הקב"ה לאדם הראשון הסן העץ אשר צויתיד.

פסוק יב

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי. אֲרַבְעָה הֵם שְׁהֵקֵשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל קַנְיָנָהּ וְכַשְׁבוּדֶיהָ קִקְוָה אִם הוּא חֹזֵק מְכִים עָלָיו וְזוֹאֵם אִם הוּא עוֹסֵד אוֹ לֹא, כִּי הַקְּבִי"ה נִסָּה אוֹתָם אִם יַעֲנֶה כְּהוֹגֵן אוֹ לֹא, וְלֹא עָנָה כְּהוֹגֵן וְקִצְצָן עָבִישׁ שֶׁל מִימֵי רְגָלִים, (א) אָדָם, שְׁנֵאמַר "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, שֶׁהִיא לֹו הַחַדְרוֹת וְלוֹמֵר חֲטָאִי, אֲבָל הוּא הִיא כְּפֹר בְּטוֹבָה שֶׁנָּתַן לוֹ הַקְּבִי"ה (ב) עָן, שְׁנֵאמַר (לחלן ד, ט) "לֹא יִדְעִי הַשְׁמַר אֲחֵי אֲנֹכִי" שֶׁהִיא לֹו הַחַדְרוֹת וְלוֹמֵר חֲטָאִי, וְלֹא עָשָׂה כֵן אֲלֵא כְּפֹר בְּאִשְׁמֹתוֹ (ג) בְּלָעָם, (בְּמִסְרַח כְּב, ט) "מִי הֵאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּדִי וַיֹּאמֶר בְּלֶק בֶּן צְפֹר מֶלֶךְ מִרַב־שֶׁלַח אֵלֶי וְהָיָה לוֹ לֹמֵר הִיא הִלְכָה לְפָנַי, וְהוּא לֹא אָמַר כֵּן שֶׁחֲשַׁב שֶׁלְפֵעֵמִים גַּם ה' אֵינוֹ יוֹדֵעַ (ד) חֲזָקוֹתָי, (שֶׁעָשָׂה לִּט, ג) "מֵאֵין יָבֹאוּ אֵלֶיךָ (הֶאֱנָשִׁים) וַיֹּאמֶר מֵאַרְצֵי רְחוֹקָה בָּאוּ" שֶׁהִיא לֹו לֹמֵר אֲתָה נְבִיא שֶׁל מִקּוֹם וְלִי אֲתָה שׂוֹאֵל, אֲלֵא הַתְּחִיל מִתְּגַאֵה וְאָמַר "מֵאַרְצֵי רְחוֹקָה" וְגַם אֲבָל וְחֻקָּאֵל נִמְצָא בְּקִי מִכְּלָן, שְׁנֵאמַר (יחזקאל לו, ג) "הַתְּחִיבֵנִי הַעֲצוּמֹת הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים אֲתָה יִדְעָתָּ, מִשָּׁל לְצְפֹר שְׁהוּתָה נִתְּנָה בְּיַד צִיָּה, פָּנַע בְּאֲתֵד אֲמַר לִי, זוֹ שְׁבָרְדִי מַה הִיא, תִּהְיֶה אוֹ מֵתָה, אֲמַר לִי, אֵין בְּעִית תִּהְיֶה, אֵין בְּעִית מֵתָה אִם תִּרְצָה הִיא תִּהְיֶה, וְאִם תִּרְצָה הִיא מֵתָה, שְׂבִיךְ לְהַמִּיתָהּ.

ח"י היא נתנה לי מדהעץ נאבלי. ואכלתי אין בתיב פאן, אלא נאבלי, אכלתי ואכל שלא נחטור על מעשיו ואמר כלשון עתיד שמוכן לאכול עוד לא נקרא אדם הראשון מגן עדן עד שחרף ונגרף כמה שאמר ואוכל עוד שנאמר (ישעיה ה, כ) "וְיִקְחוּ לְעֵשׂוֹת עֵנְבִים וַיַּעֲשׂוּ כַּאוֹשִׁים" וְגַ' קוֹיָה שִׁיעֶשָׂה לוֹ כְּרִטֵי עֵנְבִים פְּעוּלִים וְעֵשׂוֹ לוֹ עֵנְבִים מִכּוּבָאִשִׁים, וְזֶה נִרְרַשׁ עַל אָדָם הַרְאָשׁוֹן שֶׁלִּבְסוּךְ בְּנֵאֵשׁ.

פסוק יג

וַיֹּא הַנָּחַשׁ הַשֵּׂיִאֲנִי. חִיבְנִי דְהַנְחַשׁ חִיבֵב אוֹתִי כוּה שֶׁאֲכַל שֶׁהִפְסִיד הַחַיִּיק לְעוֹלָם וְהַקְּעִנִי שֶׁהִטְעָה אוֹתָהּ בְּרַמְיּוֹן כּוּכֵב בְּרַנִּי שְׂגִירָה אוֹתָהּ לֹאכּוֹל. וְהִינֵנוּ דְבַלְשָׁן הַשֵּׂאֲנִי יֵשׁ בוֹ כָּל הַנִּי וְכַדְמַרְשׁ בְּרַנִּי, בְּרַדְרָךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים פֶּה, כג) "לֹא יֵשׂא אוֹיֵב בּוֹ", שֶׁלֹא יִגְדוּדוּ אוֹיֵב כּוֹ לְמַלְחָמָה, חִיבְנִי, בְּרַדְרָךְ אוֹמְרוֹ (דְרָחִים טו, י) "בִּיִתְשָׁה בְּרַעְדָּךְ" הוּא לִשְׁוֹן תְּבִיעַת מָמוֹן, הַקְּעִנִי בְּרַדְרָךְ אוֹמְרוֹ "אֵל יֵשׂא (אֲתָכֶם) [לְכֶם] חֲזָקוֹתָיו" אֵל יֵטַעֵה אֲתָכֶם.

ח"י שנו רבותינו, אין מעמידין בהמה בפונדקאות מקום שמתאכנסים עובדי הכוכים בשכר של כותמים, מפני שחשודין על הרביעה, ואפלו נקבות אצל נקבות בהמות נקבות אצל כותיות מפני שכותים מצויין אצל נשי תבריהן, פעמים שאין מוצאה ורובעה את בהמת ישראל, ויש כאן לפני עוד לא נתן ממשלו, כיון דבני נח נאסרו על הרביעה ואין נפיו אפילו מוצאה נמי וזכעה ד' בהמת ישראל עדיפא ליה, דאמר מר תביבין עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן, דאמר רבי יוחנן בשעה שבא נחש על תורה כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב השיאני לשון נשואין (רשי שבת קמו, א) הטיל בה זרמא, ישראל שעמדו על הר סיני ונתקעו מכל מוס כדכתיב (שהש"ר ד, ז) "כולך יפה רעיתי ומוס אין כך" פסקה והמתן, כותים שלא עמדו על הר סיני, לא פסקה והמתן.

פסוק ידטו

רמז כט ח"י שנו רבותינו, מוסה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שבקשה לא נתן לה שאמורה לכוכל ומה שבגדה נמלו הימנה אם שותה המים מתה, ואם הודתה נאסרה לכוכלה והפסידה כותבתה. [כז] מציעו כנחש הקדמוני שנתן עינו במה שאינו ראוי לו נתן עיניו בחוה ובא עליה והיינו דכתיב "הנחש השיאני" לשון תשמיש ונשואין הוא. ובגמ' מוסה ט' נוסף, מה שבקש לא נתנו לו ומה שבגדו נמלו הימנו, היינו קומה וקופה, וכדפרש אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי והיא מלך על כל בהמה והיה שלכן עשהו ערום מכל עקשו ארוז (הוא) [אמה] מן ההבהמה, אני אמרתי והלך בקומה וקופה מקלחתו אתה למד עקשו ענין חגוד מלך, אני אמרתי והיא מאכלו מאכל אדם, עקשו עקר תאכיל, הוא אמר אהרנ את האדם ואשא את חוה, עקשו ואיבה אשית ביה ובין האשה, וכן מציעו בקצון נתן עינו כחאומה יתירה שנלחה עם הבל ששתי

סקודות וציונים

ח"י בריר ישיב, כבודי כ"ו. לחלן פרשת נח וכו' סב. ליקט מלכס רמז רמז, לחלן את רמז. וזאת בני כאן עמוד 8. מוסף הליקוט כ"ח. ח"י בריר ישיב, כבודי יצ"ג. מס"ד פ"ז כ"ב.

מוסף ילקוט

פסוק י"א. הכן העץ וגו'. ליקט לחלן רמז כ"ו. פסוק י"ב. האשה אשר נתתה עמדי. וזאת כאן את ח"י. ליקט נח את רמז. ליקט חקת רמז חסדו. וזאת לעיל כמסוף מהליקוט ב"ח. ליקט ארז סוף רמז חקת. קולת רמז חקת.

ילקוט פסוקים

ח"י מות אברהם ע"י ד, י, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.